

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. XCV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

EPIST. XCV.

HAERET aut pendet à priore, queriturque, An igitur Parenetica sola sufficiat? cum praesertim ostenderit, tantos eius & tam claros usus. Negat, & argumenta quae adferuntur ponit, ac refellit. Dogmaticam igitur laudat, & ab illo fonte manare Praecepta, & vitam ea contineri ostendit. Florida miscet, & in Luxum, Libidinem, Ambitum obiter excurrit. Tota pulchra & fructuosa est.

PETIS à me, ut id quod in diem suum dixeram debere referri, representem, & scribam tibi, an haec pars philosophiae, quam Graeci *ἠθικὴ* vocant, nos praecipuam dicimus, satis sit ad consummandam sapientiam. Scio te in bonam partem accepturum, si negaui. Eò magis promitto, & verbum publicum perire non patior: *Postea noli rogare, quod impetrare nolueris.* Interdum enim obnixè petimus, id quod recusaremus, si quis offerret. Haec siue leuitas est, siue vernilitas, puniendae est promittendi facilitate. Multa videri volumus velle, sed nolumus. Recitator historiam ingentem attulit, minutissimè scriptam, arctissimè plicatam, & magnà parte perlecta: *Desinam*, inquit, *si vultis.* Acclamatur, *Recita, recita*, ab his qui illum obmutescere illico cupiunt. Saepè aliud volumus, aliud optamus: & verum ne diis quidem dicimus; sed dii aut non exaudiunt, aut miserentur. Ego me, omisà misericordià, vindicabo, & tibi ingentem epistolam impingam: quam tu si inuitus leges, dicito: *Ego mihi hoc contraxi.* teque inter illos numera, quos vxor magno ducta ambitu torquet: inter illos, quos diuitiae per summum acquisitionis sudorem, malè habent: inter illos, quos honores, nullà non arte atque operà petiti, discruciant: & ceteros, malorum suorum compotes. Sed ut, omisso principio, rem ipsam aggrediar: Beata, inquit, vita constat ex actionibus rectis: ad actiones rectas, praecepta perducunt: ergo ad beatam vitam praecepta sufficiunt. Non tamen semper ad actiones rectas praecepta perducunt, sed cum obsequens ingenium est: aliquando frustra admoventur, si animum opiniones obsident prauae. Deinde, etiam si rectè faciunt, nesciunt facere se rectè. Non potest enim quisquam nisi ab initio formatus, & totà ratione compositus, omnes exsequi numeros, ut sciat quando oporteat, & in quantum, & cum quo, & quemadmodum. Quare non potest toto animo ad honesta conari, ne constanter quidem, aut libenter: sed respiciet, sed haesitabit. Si honesta, inquit, actio ex praecipis venit, ad beatam vitam praecepta abundè sunt: atqui est illud: ergo & hoc. His respondemus, Actiones honestas ex decretis fieri, non tantum praecipis. Si aliae, inquit, artes contentae sunt praecipis, contenta erit & sapientia: nam & haec ars vitae est. Atqui gubernatorem facit ille qui praecipit, Sic moue gubernaculum, sic vela submitte, sic secundo vento vttere, sic aduerso resiste, sic dubium communemque tibi vindica. alios quoque artifices praecepta confirmant: ergo non hoc idem poterunt artifices viuendi? Omnes istae artes circa instrumenta vitae occupatae sunt, non circa totam vitam. Itaque multa illas inhihent extrinsecus, & impediunt, spes, cupiditas, timor. At haec quae artem vitae professa est, nullà re, quò minus se exerceat, vetari potest. discutit enim impedimenta, & tractat obstantia. Vis scire quàm dissimilis sit harum artium condi-

EPIST. XCV. I. IN DIEM SVVM DIXERAM.] *Suprà, priore epistolà: Huic quaestioni suum diem dabimus.*

2. SI NEGAVERO.] *Quia res intricata, & minime blandà aut grata est: ideo facilè feres abnuentem. Tamen faciam, ne frustra petieris; & ne vulgi verbum pereat: Noli rogare, quod impetratum etiam nolis. Nam sunt qui petunt, quasi in alterius gratiam aut honorem: ut, Recita hoc ca. n. Diem illum mihi adsis: & in animo velint negatum gratiam aut ho-*

norem. Haec sententia horum & sequentium est, à qua alij mihi videntur abiuisset.

3. ALIUD OPTAVIS.] *A Diis nempe, ubi palam, & audientibus alijs, vota concipimus. Tunc enim saepe hic dissensus. Pro vità & victorià mali Principis precor, seruus pro domini, maritus vxoris, & quae sunt talia: animo abdicante. An & resers ad vota etiam tacia & libera? nimirum errore eligendi mala petimus, etsi bona intendimus: ut opes, honores, famam. Itaque aliud volumus communiter, distinctè autem vouendo, abimus.*

A conditio, & huius? In illis excusatus est voluntate peccare, quàm casu: in hac, maxima culpa est, sponte delinquere. Quod dico, tale est. Grammaticus non erubescit solæcisimum, si sciens facit: erubescit, si nesciens. Medicus si deficere ægrum non intelligit, quantum ad artem magis peccat, quàm si se intelligere dissimulat. At in hac arte viuendi, turpior volentium culpa est. Adhuc nunc, quòd artes quoque plerique, imò ex omnibus liberalissimæ, habent decreta sua, non tantùm præcepta: sicut medicina. Itaque alia est Hippocratis secta, alia Asclepiadis, alia Themisonis. Præterea nulla ars contemplatiua sine decretis suis est, + quæ Græci vocant *dogmata*: nobis decreta licet appellare, vel scita, vel placita: quæ in geometriâ & in astronomiâ inuenies. Philosophia autem & contemplatiua est, & actiua: spectat, simulque agit. Erras enim, si illam putas tantùm terrestres operas promittere: altius spirat. Torum, inquit, mundum scrutor, nec me intra contubernium mortale contineo, suadere vobis, ac dissuadere contenta: magna me vocant, supraque vos posita.

B *Nam tibi de summâ cæli ratione, deumque,
Differere incipiam, & rerum primordia pandam,
Unde omnis natura creet res, auget, alaturque,
Quoque eadem rursus natura perempta resoluat:*

vt ait Lucretius. sequitur ergo, vt cum contemplatiua sit, habeat decreta sua. Quid, quòd facienda quoque nemo ritè obibit, nisi is cui ratio erit tradita, qua in quaque re omnes officiorum numeros exsequi possit? quos non seruabit, qui in re præcepta acceperit. Imbecilla sunt per se, & vt ita dicam, sine radice, quæ partibus dantur. Decreta sunt quæ muniant, quæ securitatem nostram, tranquillitatemque tueantur, quæ totam vitam, totamque rerum naturam simul contineant. Hoc interest inter decreta philosophiæ, & præcepta: quod inter elementa, & membra. hæc ex illis dependent: illa & horum causæ sunt & omnium. Antiqua, inquit, sapientia nihil aliud, quàm facienda & vitanda, præcepit: & tunc longè meliores erant viri: postquam docti prodierunt, boni defunt. Simplex enim illa & aperta virtus in obscuram & solertem scientiam versa est, docemurque disputare, non viuere. Fuit sine dubio, vt dicitis, vetus illa sapientia, cum maximè nascens rudis: non minùs quàm ceteræ artes, quarum in processu subtilitas creuit. Sed ne opus quidem adhuc erat remediis diligentibus. Nondum in tantum nequitia surrexerat, nec tam latè se sparserat: poterant vitiis simplicibus obstare remedia simplicia. Nunc necesse est tanto operosiora esse munimenta, quanto valentiora sunt, quibus petimur. Medicina quondam paucarum fuit scientia herbarum, quibus sisteretur fluens sanguis, vulnera coirent paullatim: deinde in hanc peruenit tam multiplicem varietatem. Nec est mirum, tunc illam minus negotij habuisse, firmis adhuc, solidisque corporibus, & facili cibo, nec per artem voluptatemque corrupto. Qui postquam coepit, non ad tollendam, sed ad irritandam famem queri, & inuenta sunt mille conditura, quibus auiditas excitaretur: quæ desiderantibus alimenta erant, onera sunt plenis. Inde pallor, & neruorum vino madentium tremor, & miserabilior ex cruditatibus, quàm ex fame macies: inde incerti labantium pedes, & semper qualis in ipsâ ebrietate titubatio: inde in totam cutem humor admissus, distentusque venter, dum malè assuescit plus capere, quàm poterat: inde suffusio luridæ bilis, & decolor vultus, tabesque in se putrescentium, & retorti digiti articulis obrigescentibus, neruorum sine sensu iacentium torpor, aut palpitatio sine intermissione vibrantium. Quid capitis vertigines dicam? quid oculorum auriumque tormenta, & cerebri æstuantis verminationes, & omnia per quæ exoneramur, internis vlcibus affecta? Innumerabilia præterea febrium genera, aliarum impetu sæuientium, aliarum tenui peste repentium, aliarum cum horrore & multâ membrorum quassatione venientium? Quid alios referam innumerabiles morbos, supplicia luxu-

4. QUÆ GRÆCI VOCANT DOGMATA.] De his ego Manuduct. 11. Dissert. XII.

5. QUI IN RE PRÆCEPTA.] Mureti editio: qui mera præcepta acceperit. Imbecilla: vocibus

aliis eiectis. At libri retineri suadent: ex quorum vno Pincianus: qui in rem præcepta acceperit, non in omne. Ego assentior, sed velim magis, non in commune.

luxuriæ? Immunes erant ab istis malis, qui nondum se deliciis soluerant, qui sibi imperabant, sibi ministrabant. Corpora opere ac vero labore durabant, aut cursu defatigati, aut venatu, aut tellure versatâ: excipiebat illos cibus, qui nisi esurientibus placere non poterat. Itaque nihil opus erat tam magnâ medicorum suppellectile, nec tot ferramentis, atque pyxidibus. Simplex erat ex simplici causâ valetudo: ⁶ multos morbos multa fercula fecerunt. Vide quantum rerum per vnam gulam transitarum permisceat luxuria, terrarum marisque vastatrix! necesse est itaque inter se tam diuersa dissideant, & hausta malè digerantur, aliis aliò nitentibus. Nec mirum, quòd inconstans variusque ex discordi cibo morbus est: & illa ex contrariis naturæ partibus in eundem compulsa redundat. Inde ⁷ tam nullo ægotamus genere, quàm viuimus. Maximus ille medicorum, & huius scientiæ conditor, ⁸ fæminis nec capillos defluere dixit, nec pedes laborare. Atqui hæc iam & capillis destituuntur, & pedibus ægræ sunt. Non mutata fæminarum natura, sed vita est. nam cum virorum licentiam equauerint, corporum quoque virilium vitia æquauerunt. ⁹ Non minùs peruigilant, non minùs potant, & oleo & mero viros B prouocant: æquè inuitis ingesta visceribus per os reddunt, & ¹⁰ vinum omne vomitu remetiuntur: æquè niuem rodunt, solatium stomachi æstantis. Libidine verò, nec maribus quidem cedunt, pati natè. Dij illas deæq; malè perdant: ad eò peruersum còmentè genus impudiciæ, ¹¹ viros ineunt. Quid ergo mirandum est, maximum medicorum ac naturè peritissimum, in mendacio prehendi, cum tot fæminè podagricè caluæq; sint? Beneficium sexus sui vitis perdiderunt: & quia fæminam exuerunt, damnatæ sunt morbis virilibus. Antiqui medici nesciebant dare cibum sæpiùs, & ¹² vino fulcire venas cadentes: ¹³ nesciebant faniem emittere, & diutinam ægotationem balneo sudoribusque laxare: nesciebant crurum vinculo, brachiorumque, latentem vium, & in medio sedentem, ad extrema reuocare. Non erat necesse circumspicere multa auxiliorum genera, cum

6. MULTOS MORBOS MULTA FERCVLA.] Vide in hanc rem Plutarchi Quæst. Conuual. viii. cap. ix. totum.

7. TAM NVLLO ÆGROTAMVS GENERE.] Tam parum certo, & vno, & simplici: quàm neque victus est è certis & vnis.

8. FÆMINIS NEC CAPILLOS DEFLVERE.] Non dicit hoc quidem in Aphorismis libro vi. Hippocrates; dumtaxat, Mulieres non laborare podagrâ, nisi menses defecerint. At de capillorum defluio, in Eunuchis præmittit: Eunuchi, inquit, non laborant podagrâ, neque calui fiunt. Galenus tamen ibi, virumque hoc enenire Eunuchis ait, quia fæminarum similes sunt, iisdem incommodis carentium. Additque, quod hinc Seneca, olim id ita fuisse Hippocratis æuo, cum moderatè victitarent: nunc in vtrisque fallere, ob vitam victumq; diuersa.

9. NON MINVS PERVIGILANT.] In conuitiis illis intempestiuis. Quibusdam tamen libris tria hæc verba absunt, etiam optimo meo: in aliis, peruigilantur scriptum. è quo Pincianus ingeniosè, pugillantur.

10. VINVM OMNE VOMITV.] Totidem serè verbis, De Prouidentia, cap. iiii. Hi quidquid biberint, vomitu remectentur, tristes, & bilè suam regstantes. Mos autem inualuerat, ante cenam bibere, & vomitu refundere. Iuuenalis, de ipsius fæminis — tamquam alca in dolia longus

Deciderit serpens, bibit & vomit.

& pluscula ibi hinc rei. Etiam Martialis:

Nec cenat priùs, aut priùs recumbit,

Quàm septem vomunt meri deunces.

Seneca in epist. lxxxviii. Ieiuni vomitores dicuntur. Capisse mos, aut inualuisse videtur, Pompeij

Magni temporibus, cum Asclepiades medicus vixit. de quo Plinius lib. xxvi. cap. iiii. Damnauit meritò & vomitiones, tunc supra modum frequentes. Damnat & Celsus lib. i. cap. iiii. qui istud luxuriæ causâ fieri non oportere confitetur, interdum valetudinis causâ rectè fieri experimentis credit. Adde istis que notamus in Epist. cxxxii.

11. VIROS INEUNT.] Flagitium & seditas mihi quidem ignota, & apage à viris ipsis, meo voto. Vtne hoc patiamur? Negro rectè scribi. quo enim sensu? Vt fæmina in equo sedeat, quod breuibus puellis Ouidius concedit? Atqui nec illud schéma est, quod sic meritò exsecretur Seneca: & vel ita ineuntur, non ineunt. An ad Ligures, aut Fellantes referas? non conuenit hoc verbi, de Ineundo: nec Fæminarum etiam ista magis, quàm virorum. Mihi lubet corrigere, Viri sunt, ineunt: & ad Tribadas referre. Ille profectò virum agunt: & de istis Clemens Alexandrinus: Καὶ γυναῖκες ἀνδρῶν οὐκ ἔστιν ἔσθ' ἄν, γὰρ μὴ δύνανται τὴν γαμωσάσθαι: Et fæminæ viri sunt contra naturam, & nubunt, & item ducunt vxores. Non persequor, nec retego Styziis tenebris dignam seditatem. Possit & legi, virosque ineunt. que virum querunt, virum agunt.

12. VINO FVLClRE VENAS.] Ouidius: Ut solet infuso vena redire mero. Adde De Benef. iiii. cap. ix.

13. NESCIEBANT SANIEM EMITTE-RE.] Legebatur antea, sanguinem: nos primi emendauimus, veritate inducti. Quis nescit veteres medicos sanguinem eduxisse? sed de sudoribus loquitur, prauis que humoribus, per balnea eductis. Vide me 1. Elector. cap. xvi.

A cum essent periculorum paucissima. Nunc verò quàm longè processerunt mala valerudinis? has vsuras voluptatum pendimus, vltra modum fasque concupitarum. Innummerabiles esse morbos miraris? coquos numera. ¹⁴ Cessat omne studium: & liberalia professi, sine vllâ frequentiâ, desertis angulis præsentent. In rhetorum ac philosophorum scholis, solitudo est: at quàm celebres culinæ sunt, quanta circa nepotum focos iuuentus premit? Transeo ¹⁵ puerorum infelicium greges: quos post transacta conuiuia, ¹⁶ aliæ cubiculi contumelia expectant. Transeo agmina exoletorum, ¹⁷ per nationes coloresque descripta, vt eadem omnibus leuitas sit, eadem primæ mensura lanuginis, eadem turbam, transeo ministratorum, per quos ¹⁸ signo dato ad inferendam cænâ discursatur. Dij boni, quantum hominum vnus venter exercet? Quid, tu illos boletos, voluptarium venenum, nihil occulti operis iudicas facere, etiam si præsentanei non furant? Quid, tu illam æstiuam niuem non putas callum iecinoribus obducere? Quid, illa ostrea, inertissimam carnem, cæno saginatam, nihil existimas limosæ grauitatis inferre?

B Quid, illud ¹⁹ Sociorum garum, pretiosam ²⁰ malorum piscium sanie, non credis vrere falsâ tabe præcordia? Quid, illa purulenta, & quæ tantum non ab ipso igne in os transferuntur, iudicas sine noxâ, ²¹ in ipsis visceribus exstingui? Quàm scedi atque pestilentis ructus sunt, quantum fastidium sui exhalantibus crapulam veterem? scias putrescere sumpta, non concoqui. Memini fuisse quondam ²² in sermone nobilem patinam, in quam quidquid apud lautos ²³ solet diem ducere, properans in damnum suum popina congesserat: ²⁴ veneriæ spondylique, & ostrea eatenus circumcisa, quæ eduntur, interuenientibus distinguebantur echinis, ²⁵ torti distractique sine vllis ossibus nulli constrauerant. Piget iam esse singula: coguntur in vnum sapes. In cænâ fit, quod fieri debet saturo in ventre. Exspecto iam vt manducata ponantur. quantum autem hoc minus est, restas excerpere atque ossa, & dentium operâ coquum fungi? Graue est luxuriari per singula: omnia semel, & in eundem saporem versa, ponantur. Quare ego ad vnam rem manum porrigam? plura veniant simul: multorum ferulorum ornamenta coeant & cohæreant. Sciant protinus hi, qui iactationem ex istis peti & gloriam aiebant, non ostendi ista, sed conscientiæ dari. Pariter sint, quæ disponi solent, iure vno perfusa: nihil intersit, ostrea echinis, spondyli perturbati nullis ²⁶ concoctique ponantur. Non esset confusior vomentium cibus. Quomodo ista perplexa sunt, sic ex istis non singulares morbi

14. CESSAT OMNE STVDIVM.] In Belgicâ oraculum.

15. PVERORVM INFELICIVM GREGES.] Alibi sic loquitur: & quidni greges? Nam vt Plutarchus ait, & τοῖς νέμοις δ' ἐλαροῖς ἐπ' αὐτῶ ἀπάτησιν ἢ κατακλιθεὶς οὐροῦ ἕως: in principum conuiuus cuique accumbentium suus adstabat pin-cerna.

16. ALIÆ CVBICVLI CONTVMELIÆ.] Vt aut patiantur, aut faciant obscena. Faciant etiam, dico, ex epistolâ XLVII. Vide.

17. PER NATIONES COLORESQVE.] Ita solent, atque item per aetates. Vide De Breuit. vii. cap. XII.

18. SIGNO DATO.] Ibidem de Breuitate: Quanta celeritate, signo dato, glabri ad ministeria discurrant. Vide Notas.

19. SOCIORVM GARVM.] De quo Plinius XXXI. cap. VII. & libro IX. cap. XVII. Ad Iunium VI. Animadu. cap. XVII.

20. MALORVM PISCIVM SANIEM.] Scorbtorum ferè, qui ad nihil aliud ferè vriles, ait Plinius. Sanies autem, vt Manilij lib. V. de garo: Hinc sanies pretiosa fluit, floremq; cruoris Euomit, & misto gustum sale temperat oris.

21. IN IPSIS VISCERIBVS EXSTINGVI.] Vide supra epist. LXXVIII.

22. IN SERMONE NOBILEM PATINAM.] Volunt ad Aesopi patinam referre, de qua Plinius lib. X. cap. LI. imò Pincianus ipsam nomen hic reponit, & legit: Quondam Aesopi nobilem patinam. Non probò. nam ista piscium patina fuit, ex sequentibus; illa auim, ex Plinio ipso. Alius ergo hi mentio, quicumque is fuit.

23. SOLET DIEM DUCERE.] Non muto, & intelligo diem extrahi variis ferculis, & scanam ita longioris cæna instrui. Si tamen, solent diducere, legas; haud improbem.

24. VENERIÆ SPONDYLIQVE.] Quid proprie Veneriæ, nescio: an conchule aliæque hoc nomine, quia Venus ius veta? Inter pisces quidem sunt, & Pliny melioribus libris nominantur, in XXXII. cap. XI. Vbi enim vulgò: Vrenæ, vua, xiphia: prisca scriptura, Veneriæ, vua, præfert. Spondyli autem (alijs spondyli) in eodem loco nominantur: & Macrobio inter lautissimas, in cænâ Pontificiâ, III. Saturnalium, Martiali lib. VII. epigr. XVII.

25. TORTI DISTRACIQVE.] E melioribus libris, distractique. Porro autem, libri quidam: contraxerant pituitam. singula coguntur.

26. CONCOCTIQVE PONANTVR.] Vnâ collis.

EE

27. MVLTIS

morbi nascuntur, sed inexplicabiles, diuersi, multiformes: aduersus quos & medicina armare se cœpit ²⁷ multis generibus, multis obseruationibus. Idem de philosophiâ dico. Fuit aliquando simplicior inter minora peccantes, & leui quoque curâ medicabiles: aduersum tantam morum euerfionem, omnia conanda. Et vitam sic denique ²⁸ lues ista vinceretur! Non priuatim solùm, sed publicè furimus. Homicidia compescimus, & singulas cædes: quid bella, & occisarum gentium gloriosum scelus? Non auaritia, non crudelitas modum nouit: & ista quamdiu furtim & à singulis fiunt, minus noxia, minusque monstrosa sunt: ex senatusconsultis plebisque scitis scelera exercentur, & publicè iubentur, vetita priuatim. Quæ clàm commissa capite luerent, eadem quia ²⁹ paludati fecere, laudamus. Non pudet homines, mitissimum genus, gaudere sanguine alterno, bella gerere, gerendaque liberis tradere: cum inter se etiam mutis ac feris pax sit? Aduersus tam potentem explicitumque latè furorem operosior philosophia facta est, & tantum sibi virium sumpsit, quantum his, aduersus quæ parabatur, accesserat. Expeditum erat, obiurgare indulgentes mero, & petentes delicatorem cibum. non erat animus ad frugalitatem magnâ vi reducendus, à quo paullulum discesserat:

Nunc manibus rapidis opus est, nunc arte magistrâ.

³⁰ Voluptas ab omni parte quaritur: nullum intra se manet vitium. In auaritiam præceps luxuria est: honestatis obliuio inuasit: nihil turpe est, cuius placet pretium. Homo, ³¹ sacra res, homo iam per lusum & iocum occiditur: & quem erudiri ad inferenda accipiendaque vulnera nefas erat, is ³² iam nudus inermisque producitur: ³³ satisque spectaculi in homine, mors est. In hac ergo morum peruersitate, desideratur solito vehementius aliquid, quod mala inueterata discutiat: decretis agendum est, vt reuellatur penitus falsorum recepta persuasio. His si adiunxerimus præcepta, consolationes, adhortationes, poterunt valere: per se inefficaces sunt. Si nolumus habere obligatos, & malis quibus iam tenentur, auellere, discant quid malum, quid bonum sit: sciant omnia præter virtutem mutare nomen, modò mala fieri, modò bona. Quemadmodum primum militiae vinculum est ³⁴ religio, & signorum amor, & deserendi nefas; tunc deinde facile cetera exiguntur mandanturque iusiurandum adactis: ita in his, quos velis ad beatam vitam perducere, prima fundameta iacienda sunt, & insinuanda virtus. Huius quædam superstitione teneantur: hanc ament: cum hac viuere velint, sine hac nolint. Quid ergo? non quidam sine institutione subili euaserunt probi, magnosque profectus assecuti sunt, dum nudis tantum præceptis obsequuntur? Fateor: sed felix ingenium illis fuit, & salutaria in transitu rapuit. Nam vt dij immortales nullam didicere virtutem, cum omni editi, & pars nature eorum est, esse bonos: ita quidam ex hominibus egregiam fortiti indolem, in ea quæ tradi solent, perueniunt sine longo magisterio; & honesta complexi sunt, cum primum audierunt. Vnde ista tam rapacia virtutis ingenia, vel ex se fertilia? At illis aut hebetibus & obtusis, aut malâ consuetudine obsessis, diu rubigo animorum effricanda est. Ceterum vt illos in bonum pronos citius educit ad summa, & hos imbecilliores adiuuabit, malisque opinionibus extrahet, qui illis philosophiæ placita tradiderit: quæ quàm sint necessaria, licet videas. Quædam insident nobis quæ nos ad alia pigros, ad alia temerarios faciunt. Nec hæc audacia reprimi potest, nec illa inertia

fufci-

27. MULTIS GENERIBVS, MULTIS OBSERVATIONIBVS.] *Dubito an non fuerit, multigeneribus obseruationibus.*

28. LUES ISTA VINCERETVR.] *Libri, vindicetur, indicetur, medietur. Puto germanum, medietur.*

29. PALVDATI FECERE.] *Ita enim, & eo habitu, id est coccineo paludamento induti, proficisci ad bellum solent. Male qui, palam suffecerunt.*

30. VOLVPTAS AB OMNI PARTE QVÆRITVR.] *Dilutum hoc, & ad acriorem sensum præcunt scripti: Voluptas ex omni quaritur: lege, ex homine: & conuentione hoc ad priora refer.*

31. SACRA RES, HOMO.] *Haud absona repetitio: tamen concinnius etiam, homini, cum Pinciano & alius libri scribatur.*

32. IAM NVDVS INERMISQVE.] *Vt solent meridiani gladiatores. Suprà, epist. VII.*

33. SATISQVE SPECTACVLI IN HOMINE.] *Sive cum aliis, ex homine. Sententia est, quæ in epistola x c. Homo hominem, non timens nec iratus, tantum spectaturus occidit: id est, iubet occidi.*

34. RELIGIO, ET SIGNORVM AMOR.] *Iuramenti religionem intelligit: in quo hæc ipsa de Signis comprehensa. Vide Militiam nostram, lib. x.*

A suscitari, nisi causæ eorum eximantur, falsa admiratio, falsa formido. Hæc nos quamdiu possident, dicas licet: Hoc patri præstare debes, hoc liberis, hoc amicis, hoc hospitibus: tentantem auaritia retinebit. Sciet pro patriâ pugnandum esse: dissuadebit timor. Sciet pro amicis defudandum esse, ad extremum usque sudorem: sed deliciae verabunt. Sciet in uxorem grauissimum esse genus iniuriæ, habere pellicem: sed illum libido in contraria impinget. Nihil ergo proderit dare præcepta, nisi prius amoueris obstantia præceptis: non magis, quam proderit arma in conspectu posuisse, propiusque admouisse, nisi usuræ manus expediuntur. Ut ad præcepta quæ damus, possit animus ire, soluendus est. Putemus aliquem facere, quod oportet. non faciet assidue, non faciet æqualiter: nescit enim quare faciat. Aliqua vel casu, vel exercitatione, exhibunt recta: sed non erit in manu regula, ad quam exigantur, cui credat recta esse quæ fecit. Non promittet se talem in perpetuum, qui casu bonus est. Deinde, præstabunt tibi fortasse præcepta, ut quod oportet facias: non præstabunt, ut quemadmodum oportet: & si hoc non præstant, ad virtutem non perducunt. Faciet quod oportet monitus, concedo: sed id parum est. quoniam quidem non in facto laus est, sed in eo quemadmodum fiat. Quid est cænâ sumptuosâ flagitiosius, & equestrem censum consumente? quid tam dignum censoriâ notâ, si quis, ut isti ganeones loquuntur, sibi hæc & genio suo præster? ³⁵ & tricies tamen HS. ³⁶ adiciales cænæ frugalissimis viris constiterunt. Eadem res si gulæ datur, turpis est: si honori, reprehensionem effugit. Non enim luxuria, sed impensa sollennis est. Mullum ingentis formæ (quare autem non pondus adicio, & aliorum gulam irrito? ³⁷ quattuor pondo & ad selibram fuisse aiebant) Tiberius Cæsar missum sibi, cum in maecellum deferri & venire iussisset? *Amici*, inquit, *omnia me fallunt, nisi istum mullum aut Apicius emerit, aut P. Octavianus*. Ultra spem illi coniectura processit. licitati sunt: vicit Octavianus, & ingentem consecutus est inter suos gloriam, cum ³⁸ quinque millibus HS. emisset piscem, quem Cæsar vendiderat, ne Apicius quidem emerat. Numerare tantum Octauio fuit turpe. nam ille qui emerat, ut Tiberio mitteret (quamquam illum quoque reprehenderim) admiratus est rem, quâ putauit Cæsarem dignum. Amico ægro aliquis assidet: probamus. at hoc si hereditatis causâ facit, ³⁹ vultur est, cadauer expectat. Eadem & turpia sunt, & honesta: refert, quare, aut quemadmodum fiant. Omnia autem honestè fient, si honesto nos addixerimus, idque vnum in rebus humanis bonum iudicauerimus, quæque ex eo sunt: cetera, in diem bona sunt. Ergo infigi debet persuasio, ad totam pertinens vitam: hoc est, quod decretum voco. Qualis hæc persuasio fuerit, talia erunt quæ agentur, quæ cogitabuntur: qualia autem hæc fuerint, talis vita erit. In particulas suasisse, totum ordinanti parum est. M. Brutus in eo libro, quem *περί των νόμων* inscripsit, dat multa præcepta & parentibus & liberis & fratribus. hæc nemo faciet quemadmodum debet, nisi habuerit quod referat. Proponamus oportet finem summi boni,

35. ET TRICIES TAMEN HS.] *Video qui hunc dicant censum equestrem, & ideo rectè sic edi, cum de isto prauerit. Sed profectò Tricies illud valde superat, & vel septies propemodum excedit. Sunt enim (nostrâ astimatione) septuagintaquinque Philippum millia. Scripta omnis lectio habebat, & toties tamen sestertio: atque est dicta illa mutatio à Mureto. Ego censum excidisse notam numeri, legendumque, & toties tamen D C. H S. quod esset, sexcentis sestertiis: ipse equester census ab Augusto. Posui eodem sensu, & tot tamen HS: ad spectu ad priora. De istis impendis, aliquid ego in Admirandis, lib. IV. cap. VII.*

36. ADIICIALES CÆNÆ.] *Libri, adiciales: vera scriptura, adiciales. quia dabantur in aditu, & auspicio honorum.*

37. QUATTUOR PONDO.] *Rarum pondus. nam ut Plinius ait, lib. IX. magnitudo iis modica, bi-*

nasque libras ponderis raro admodum excedunt. *Excessit iste largiter, & alter apud Martialem, lib. X.*

— mullus tibi quattuor emptus
Librarum, cænæ pompa caputque fuit.

38. QVINGVE MILLIBVS HS.] *Essent nobis, centum viginti quinque Philippi. Libri serè veteres, quinque HS. habent: sed & sic eadem summa. nam intelliguntur neutro genere. Sestertia quina. Neque pretium hoc immodicum (ut tunc ganea feruebat:) nam & Asinius Celer postea, Cæso Caligulâ Principe, mullum vnum octo millibus nummum emit: Philippicis ducentis. in eodem Plinio.*

39. VULTVR EST.] *Conuicium in herediperas, & qui funus expectant: à naturâ anis, qua cadaueribus pascitur. Catullus:*

Suscitat à cano vulturium capite.

Martialis:

Cuius vulturis hoc erit cadauer?

EE 2

40. ACCEN-

mi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum nostrum dictumque respiciat: veluti A
 nauigantibus ad aliquod sidus dirigendus est cursus. Vita sine proposito, vaga est. Quod
 si utique proponendum est, incipiunt necessaria esse decreta. Illud, puto, concedes, nihil
 esse turpius dubio, & incerto ac timido, pedem modò referentè, modò producente. Hoc
 in omnibus rebus accidet nobis: nisi eximantur, quæ reprehendunt animos ac detinent,
 & conari totos vetant. Quomodo sint dij colendi, solet præcipi. ⁴⁰ Accendere aliquem
 lucernam sabbathis prohibeamus: quoniam nec lumine dij egent, & ne homines qui-
 dem delectantur fuligine. Vetemus ⁴¹ salutationibus matutinis fungi, & ⁴² foribus
 assidere templorum: humana ambitio istis officiis capitur. Deum colit, qui nouit. Ve-
 remus ⁴³ lintea & strigiles Ioui ferre, & ⁴⁴ speculum tenere Iunoni. Non quærit mini-
 stros Deus. quid ni? ipse humano generi ministrat: vbique & omnibus præsto est. Au-
 diat licet, quemadmodum se gerere in sacrificiis debeat, quàm procul resilire à molestiis
 ac superstitionibus: numquam satis profectum erit, nisi qualem debet Deum, mente B
 conceperit, omnia habentem, omnia tribuentem, beneficia gratis dantem. Quæ causa
 est diis benefaciendi? natura. Errat, si quis putat illos nocere velle: non possunt. nec ac-
 cipere iniuriam queunt, nec facere. Lædere etenim lædique, coniunctum est. Summa illa
 ac pulcherrima omnium natura, quos periculo exemit, nec periculosos quidem fecit.
 Primus est deorum cultus, deos credere: deinde, reddere illis maiestatem suam, reddere
 bonitatem, sine quâ nulla maiestas est. Scire, illos esse qui præsidet mundo, qui vniuer-
 sa vi suâ temperant, qui humani generis tutelam gerunt, interdum curiosi singulorum.
 Hi nec dant malum, nec habent: ceterum castigant quosdam, & coercent, & irrogant
 pœnas, & aliquando ⁴⁵ specie boni puniunt. Vis deos propitiare? bonus esto. Satis illos
 coluit, quisquis imitatus est. Ecce altera quæstio, quomodo hominibus sit vtendum.
 Quid agimus? quæ damus præcepta? Vt parcatur sanguini humano? quantum est ei
 non nocere, cui debeas prodesse? Magna scilicet laus est, si homo mansuetus homini est.
 Præcipiemus vt naufrago manum porrigat, erranti viam monstrat, ⁴⁶ cum esuriente
 panem suum diuidat? Quando omnia quæ præstanda sunt ac vitanda, dicam, cum pos-
 sim breuiter hanc formulam humani officij tradere? Omne hoc quod vides, quo diuina C
 atque humana conclusa sunt, vnum est: ⁴⁷ membra sumus corporis magni. Natura
 nos cognatos edidit, ⁴⁸ cum ex iisdem ⁴⁹ & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem in-
 didit mutuum, & sociabiles fecit: illa æquum iustumque composuit: ex illius constitu-
 tione

40. ACCENDERE LUCERNAM SABBATHIS.] *Lucernas accendere in honorem Deorum aut Principum, festis diebus, mos apud Romanos: sed, vt apparet, paulatim Iudaici ritus inualuere, & Sabbathi diem illa superstitione coluerunt. Persius sat. v.*

Herodis venere dies, vnctaq; fenestrâ
 Dispositæ pinguem nebulam vomuere lu-
 cernæ.

41. SALVTATIONIBVS MATVTINIS.] *Ecce, officia qua hominibus tribuebant, ad Deos eadem transulere: & vt potentes salutare mane, sic etiam istos insituerunt. Apuleius x i. Incohata lucis salutationibus, religiosi primam nunciantes horam, peritrepunt. Prudentius:*

Mane salutatum concurritur, omnis adorat
 Pubes.

Plautus, atque alij, crebro.

42. FORIBVS ASSIDERE.] *Nondum scilicet apertis. nam cum primâ luce, aut ante, faciebant.*

43. LINTEA, ET STRIGILES.] *Quasi lotionem Dij egerent. sunt enim hæc balnearia instrumenta. Nec miremur: nam & cibum esus apponebant. Vide me 11. Elector. cap. xviii.*

44. SPECVLVM TENERE.] *Vt ornet se, & comat. vel potius ipsi comabant, imaginariè hoc vsurpantes. Seneca apud Augustinum vi. de Ciuit. Dei, in libello De Superstitione (utinam exstaret!) Sunt quæ Iunoni ac Mineræ capillos disponant, longè à templo, non tantum simulacro, stantes, digitos mouent ornantium modo. sunt quæ speculum teneant. Tertullianus, de Ieiuniis: Qui in idolis comendis & ornandis, & ad singulas horas salutandis adulantur, Curationem facere dicuntur.*

45. SPECIE BONI PUNIUNT.] *Id est, dant bona externa, qua in malum cedunt. Videntur indulgere, castigant.*

46. CVM ESURIENTE.] *Notat Muretus, proximum hoc Sacrorum illi præcepto esse: Esurienti frange panem tuum.*

47. MEMBRA SVMVS.] *De hac sententiâ ego in Physiol. i. Dissert. viii.*

48. CVM EX IISDEM.] *Elementis, & item astris, secundum Stoicos.*

49. ET IN EADEM.] *Vel, in actiones easdem, & finem: vel, resoluendos in illa eadem, è quibus sumus.*

A ctione miserius est nocere, quam lædi: & illius imperio paratae sunt ad iuuandum manus. Iste versus, & in pectore, & in ore sit:

Homo sum, humani nihil à me alienum puto.

50 Habeamus in commune, quod nati sumus. Societas nostra lapidum fornicationi simillima est: quæ casura, nisi inuicem obstarent, hoc ipso sustinetur. Post deos hominesque, dispiciamus quomodo rebus sit utendum. In superuacuum ⁵¹ præcepta iactauimus, nisi illud præcesserit, qualem de quaque re habere debeamus opinionem, de paupertate, de diuitiis, de gloriâ, de ignominia, de patriâ, de exsilio. Æstimemus singula, famâ remota: & quæramus quid sint, non quid vocentur. Ad virtutes transeamus: præcipiet aliquis, ut prudentiam magni æstimemus, ut fortitudinem complectamur: temperantiam amemus: iustitiam, si fieri potest, propius etiam quam ceteras, nobis applicemus. Sed nihil agetur, si ignoramus, quid sit virtus: vna sit, an plures: ⁵² separatæ, an annexæ; an qui vnam habet, & ceteras habeat: quomodo inter se differant. Non est necesse fabro de fabricâ quærere, quod eius initium, quis vsus sit: non magis quam pantomimo, de arte saltandi. Omnes istæ artes se sciunt: nihil deest. Non enim ad totam pertinet vitam: virtus & aliorum scientia est, & sui. discendum de ipsâ est, ut ipsa voluntas discatur: actio recta non erit, nisi recta fuerit voluntas. ab hac enim est actio. Rursum, voluntas non erit recta, nisi habitus animi rectus fuerit: ab hoc enim est voluntas. Habitus porò animi non erit in optimo, nisi totius vitæ leges perceperit, & quid de quoque iudicandum sit, exegerit, nisi res ad verum redegerit. Non contingit tranquillitas, nisi immutabile certumque iudicium adeptis: ceteri decidunt subinde, & reponuntur, & inter omnia appetitaque alternis fluctuantur. ⁵³ Causa huius iactationis est, quod nihil liquet incertissimo regimine utentibus, famâ. Si vis eadem semper velle, vera oportet velle. Ad verum sine decretis non peruenitur: continent vitam. Bona & mala, honesta & turpia, iusta & iniusta, pia & impia, virtutes vsusque virtutum, ⁵⁴ rerum commodarum possessio, existimatio ac dignitas, valetudo, vires, forma, sagacitas sensuum, hæc omnia æstimatorem desiderant, quanti quidque in censum deferendum sit. Falleris enim, & pluris quædam quam sunt, putas: adeoque falleris, ut quæ maxima inter vos habentur, diuitiarum, gratia, potentia, ⁵⁵ sestertio nummo æstimanda sint. Hoc nescies, nisi constitutionem ipsam, quâ ista inter se æstimantur, inspexeris. Quemadmodum folia virere per se non possunt, ramum desiderant, cui inhæreant, ex quo trahant succum: sic ista præcepta si sola sunt, marcent: insigi volunt secta. Præterea, non intelligunt hi qui decreta tollunt, eo ipso confirmari illa, quo tolluntur. Quid enim dicunt? præceptis satis vitam explicari, superflua esse decreta sapientiæ, id est, dogmata. Atqui hoc ipsum quod dicunt, decretum est: tam hercule, quam si nunc ego dicerem recedendum esse à præceptis superuacuis, & in hæc sola studium conferendum: hoc ipso quo negarem curanda esse præcepta, præciperem. Quædam admonitionem philosophiæ desiderant, quædam probationem: ⁵⁶ & quidem multa quia inuoluta sunt, vixque summâ diligentia ac summâ subtilitate aperiuntur. Si probationes necessarie sunt, & decreta, quæ veritatem argumentis colligunt. Quædam aperta sunt, quædam obscura. Aperta, quæ sensu comprehenduntur,

50. HABEAMVS IN COMMVNE.] *Ego legem & distinxerim: Habeamus. in commune quidem nati sumus. Dixerat, versus debere in ore & corde esse: Habeamus, inquit: nam certè in commune nati sumus. Itaque versus illum interpretatur, ut nihil humani alienum censeamus: id est, iuncta nobiscum & sociata esse.*

51. PRÆCEPTA IACTAVIMVS.] *Imò, iactabimus.*

52. SEPARATÆ, AN ANNEXÆ.] *Nexa Stoicis. & vide Manuduct. 111. Dissert. IV.*

53. CAUSSA HVIVS IACTATIONIS.] *Libri*

ferè, causa iusque iactationis: aut, causa visque. quod probat Pincianus. Sed verius erit, causa eiusce iactationis.

54. RERV COMMODARVM.] *Stoicâ phrasi, res externa ita dicuntur, quæ vulgò Bona. Est idem, quod commoda.*

55. SESTERTIO NVMMO.] *Valet, minimo communis ita sermo, & velut formula, in imaginario pretio, aut nullo. Cuiacius lib. XIX. Obseruat. cap. XXXI.*

56. ET QVIDEM MVLTÀ.] *Dixerat, quædam probationem desiderare: velut corrigi, imò multa, inquit, quia inuoluta & obscura.*

tur, ⁵⁷ quę memoriā: obscura, quę extra hęc sunt. Ratio autem non impletur mani- A
festis: maior eius pars pulchriorque in occultis est. Occulta probationem exigunt, pro-
batio non sine decretis est, necessaria ergo decreta sunt. Quę res communem sensum fa-
cit, eadem perfectum, cętarum rerum persuasio: sine quā, omnia in animo natant: ne-
cessaria ergo sunt decreta, quę dant animis inflexibile iudicium. Denique cū mone-
mus aliquem, vt amicum eodem habeat loco quo se, vt ex inimico cogitet posse fieri a-
micum, in illo amorem inciter, in hoc moderetur odium: adiicimus, iustum est & ho-
nestum. Iustum autem honestumque decretorum nostrorum continet ratio: ergo hęc
necessaria est, sine quā nec illa sunt. Sed vtraque iungamus. namque & sine radice inu-
tiles rami sunt: & ipsę radices his, quę genuere, adiuuantur. Quantum vtilitatis manus
habeant, nescire nulli licet: aperte iuuant: cor, illud quo manus viuunt, ex quō impetum
sumunt, quo mouentur, later. Idem dicere de p̄ceptis possum: aperta sunt, decreta ve-
rō sapientię in abdito. Sicut sanctiora factorum tantum initiati sciunt: ita in philoso-
phiā, arcana illa admissis receptisque in sacra ostenduntur: at p̄cepta, & alia huiusmo- B
di, profanis quoque nota sunt. Posidonius non tantum p̄ceptionem (nihil enim nos
hoc verbo vti prohibet) sed etiam suasionem, & consolationem, & exhortationem neces-
sariam iudicat. His adiicit caussarum inquisitionem, quam cur ætiologiam dicere non
audeamus, cū Grammatici, custodes Latini sermonis, suo iure ita appellent, non video.
Ait vtilem futuram esse descriptionem cuiusque virtutis. hanc ⁵⁸ Posidonius ætiolo-
giam vocat: quidam *χαρητιολογία* appellant, signa cuiusque virtutis & vitij ac notas red-
dentem, quibus inter se similia discriminentur. Hęc res eamdem vim habet, quam p̄-
cipere. Nam qui p̄cipit, dicit: Illa facies, si voles temperans esse. Qui describit, ait,
Temperans est, qui facit illa, qui illis abstinet. Quęris, quid intersit? alter p̄cepta vir-
tutis dat, alter exemplar. Descriptiones has, & (vt ⁵⁹ publicanorum vtar verbo) *ειρο-
συοδε*, ex vsu esse confiteor. Proponamus laudanda: inuenietur imitator. Putas vtile
tibi dari argumenta, per quę intelligas nobilem equum, ne fallaris empturus, ne ope-
ram perdas in ignauro? Quanto hoc vtilius est, excellentis animi notas esse, quas ex alio C
in se transferre permittitur?

*Continuo pecoris generosi pullus in aruis
Altius ingreditur, & mollia crura reponit.
Primus inire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponto.
Nec vanos horret strepitus: illi ardua ceruix,
Argutumque caput, breuis aluus, obesaque torga:
Luxuriatque toris animosum pectus:
— tum, si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens voluit sub naribus ignem.*

Dum aliud agit Virgilius noster, descripsit virum fortem. Ego certē non aliam imagi-
nem magno viro dederim. si mihi Cato exprimendus inter fragores bellorum ciuiliū D
impavidus, & primus incessens ad motos iam exercitus alpibus, ciuilique se bello ferens
obuium: non alium illi assignauerim vultum, non alium habitum. altiū certē nemo in-
gredi potuit, quā qui simul contra Cæsarem Pompeiumque se sustulit, & aliis Cæsari-
anas opes, aliis Pompeianas fouentibus, vtrumque prouocauit, ostenditque aliquas esse
reip. partes. Nam parū est in Catone dicere: *Nec vanos horret strepitus*. Quid ni, cū
veros

^{57.} QVÆ MEMORIA.] Ex sensibus tamen
natā.

^{58.} POSIDONIVS ÆTIOLOGIAM.] Non opinor,
& de eā prauit, & vox ab ipsā re disidet. Reponam
ætiologiam, siue ἁθολογίαν, quæ huc facit: quod
Rutilius & Fabius dicent.

^{59.} PVBLICANORVM VTAR VERBO.] Qua-
re, aut vbi, Publicar s hoc verbum in vsu? puto in

portorij fuisse, vbi serui traieciabantur, & equi, atque
alia maioris pretij. Vt constaret tales & tales soluisse
portorium, nec alios, describebant formam faciēque
singulorum, & id vocabant *ειροσυοδε*. Potuit & in
pecuniā assignandā aut delegandā locum habere, Da-
bis tali, & tali formā, ano, notā: vt hodieq; inter-
dum qui pecuniam in Italiā aut aliibi capiendam
transscribunt.

A veros vicinosque non horreat? cum contra decem legiones, & Gallicæ auxilia, & mixta barbarica arma ciuilibus, vocem liberam mittat, & Remp. hortetur, ne pro libertate decidat, sed omnia experiatur, honestius in seruitutem casura, quam itura? Quantum in illo vigoris ac spiritus, quantum in publicâ trepidatione fiduciæ est? Scit se vnum esse, de cuius statu non agatur: non quæri, an liber Cato, sed an inter liberos sit. Inde periculorum gladiatorumque contemptus. Libet admirantem inuictam constantiam viri, inter publicas ruinas non labantis, dicere: *Luxuriatque toris animosum pectus.* Proderit non tantum quales esse soleant boni viri, dicere, formamque eorum & lineamenta deducere: sed quales fuerint narrare, & exponere Catonis illud vltimum ac fortissimum vulnus, per quod ⁶⁰ libertas amisit animam: Lælij sapientiam, & cum suo Scipione concordiam: alterius Catonis domi forisque egregia facta: ⁶¹ Tuberonis ligneos lectulos, cum in publicum sternerentur, hædinasque pro stragulis pelles, & ⁶² ante ipsius Iouis cellam proposita conuiuia vasa fictilia. quid aliud est, paupertatem in Capitolio consecrare? Vt nullum aliud factum eius habeam, quo illum Catonibus inseram, hoc parum credimus? Censura fuit illa, non cæna. O quam ignorant homines cupidi gloriæ, quid illa sit, aut quemadmodum petenda! Illo die populus Romanus multorum supellectilem spectauit, vnus miratus est. Omnium illorum aurum argentumque fractum est, & millies constat: at omnibus sæculis Tuberonis fictilia durabunt.

EPIST. XCVI.

CONTRA Querulos: & omnia à Fato ac Deo venire. Quid igitur indignamur? Pareamus istis, aut potius assentiamur.

TAMEN tu indignaris aliquid, aut quereris: & non intelligis, nihil esse in istis mali, nisi hoc vnum, quod indignaris & quereris? Si me interrogas, nihil puto viro miserum, nisi aliquid esse in rerum naturâ putet miserum. ¹ Non feram me, quo die aliquid ferre non potero. Malè valeo? pars fati est. Familia decubuit? fenus offendit? domus crepuit? damna, vulnera, labores, metus incurrerunt? Solet fieri. hoc parum est: debuit fieri. decernuntur ista, non accidunt. Si quid credis mihi, intimos affectus meos tibi cum maxime detego: in omnibus quæ aduersa videntur & dura, sic formatus sum. ² Non pareo Deo, sed assentior: ex animo illum, non quia necesse est, sequor. Nihil vquam mihi incidet, quod tristis excipiam, quod malo vultu: nullum tributum inuitis conferam. Omnia autem ad quæ gemimus, quæ expauescimus, tributa vitæ sunt. Horum, mi Lucili, nec speraueris immunitatem, nec petieris. Vesica te dolor inquietauit: ³ epulæ fuerunt parum dulces: detrimenta continua: propius accedam, ⁴ de capite timuisti. Quid tu, nesciebas hæc te optare, cum optares senectutem? Omnia ista in longâ vitâ sunt, quomodo in longâ viâ & puluis & lutum & pluvia. Sed volebam, inquis, viuere, carere tamen incommodis omnibus. Tam effeminata vox virum dedecet. Videris, quemadmodum hoc votum meum excipias: ego illud magno animo, non tantum bono facio. Neque dij, neque deæ faciunt, vt te ⁵ fortuna in deliciis habeat. Ipse te inter-

60. LIBERTAS AMISIT.] *Henr. Stephanus,* emit: *rectè.*

61. TUBERONIS LIGNEOS.] *Vide Valerium lib. vii. cap. v. Ciceronem pro Muræna.*

62. ANTE IPSIUS IOVIS.] *Epulo publico, in Capitolio. Adde epist. xcvi.*

EPIST. XCVI. I. NON FERAM ME.] *Malè mihi erit, de me querar & angar.*

2. NON PAREO DEO, SED.] *Vera sapientia,*

& finis vitæ Stoicis, Naturam id est Deum sequi. Ego in Manud. ii. Dissert. xix.

3. EPULÆ FVERVNT.] *Aliàs, epistulæ: nec spernam. Epistola scilicet, quæ talia tristia nuntiant.*

4. DE CAPITE TIMVISTI.] *Suprà epist. xxiv.*

5. FORTVNA IN DELICIIIS.] *Tale de Providentiâ cap. i. Deus bonum virum in deliciis non habet.*